

sumptis supplicijs satisfieri potest, locus est expiationum: quibus sumptis, persolutū est nouissimum minutum, & à carcerali pœna eximitur anima: si enim nouissimum minutū à nemine unquam reddi posset, non diceret dominus, donec etiam nouissimū minutū reddas: sin minus, infernus inexpiabilem, & perpetuus carcer. A quo nos liberet, & primum ab aduersario nostro in uia, CHRISTVS dominus uitæ largitor, infernicus destructor, qui omnia potest, & qui est super omnes iudex constitutus ab ipso æterno patre fontana diuinitate, Cui per ipsum, & cum ipso in spiritus sancti unitate, honor, potestas, & imperium, in omnia secula seculorum. Amen.

CAPVT TERTIVM DECIMVM.

121

Derāt autē quidā ipso in tēpore, nunciātes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum. Et respōdens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ oibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico uobis: sed nisi pœnitentiā habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos, putatis quia & ipsi debitores fuerit præter oēs homines habitantes in Hierusalē? Nō, dico uobis: sed si non pœnitentiā habueritis, omnes similiter peribitis. ¶ Dicebat autem & hanc similitudinē: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua: & uēnit quærens fructū in illa, & nō inuenit. Dixit autē ad cultorē uineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo uenio quæres fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illā. Vt quid etiā terram occupat? At ille respōdens dixit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno usq; dum fodiam circa illam, & mittam stercora. Et si quidē fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam. ¶ Erat autē docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum uideret IESVS, uocauit eā ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus: & confecti erecta est, & glorificabat deū. Respōdens autē archisynagogus, indignās quia sabbato curasset IESVS, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari. In his ergo uenite & curamini, & non in die sabbati. Respondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocritæ, unusquisq; uestrū sabbato non soluit bouē suum, aut asinū à præsepio, & ducit ad aquare? Hanc autē filiam Abraham, quā alligauit sathanas ecce decē & octo annis, nō oportuit solui à uinculo isto die sabbati. Et cū hæc diceret, erubescerāt omnes aduersarii eius: & omnis populus gaudebat in uniuersis, quæ gloriose fiebāt ab eo. ¶ Dicebat ergo: Cui simile est regnū dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis, quod acceptū homo misit in hortū suū, & creuit: & factū est in arbore magnā, & uolucres cœli requieuerūt in ramis eius. Et iterū dixit: Cui simile æstimabo regnū dei

dei: Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae lata tria,
donec fermentaretur totum. ¶ Et ibat per ciuitates & castella docens, & 125
iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui
saluantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam:
35 quia multi, dico uobis, querent intrare, & non poterunt. Cum autem intrauerit
paterfamilias, & clauerit ostium: & incipietis foris stare, & pulsare ostium di-
centes, domine aperi nobis: & respondens dicet uobis, nescio uos unde sitis:
tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te & bibimus: & in plateis no-
stris docuisti. Et dicet uobis: Nescio uos unde sitis. Discedite a me omnes ope-
40 rarii iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium, cum uideritis Abraham &
Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et
uenient ab oriente & occidete, & aquilone & austro, & accumbent in regno
dei. Et ecce sunt nouissimi qui erant primi: & sunt primi qui erant nouissimi.
¶ In ipsa die accesserunt quidam pharisaeorum, dicentes illi: Exi & uade hinc, 126
45 quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite, & dicite uulpi illi: Ecce eiicio
demonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Verum-
tamen oportet me hodie & cras, & sequenti die ambulare: quia non capit pro-
phetam perire extra Hierusalem. ¶ Hierusalem Hierusalem, quae occidis prophe- 127
50 quemadmodum uis nidum suum sub pennis, & noluisti? Ecce relinquetur
uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quia non uidebitis me, donec
ueniat cum dicetis, Benedictus qui uenit in nomine domini.

ANNOTATIONES BREUES XLV. CIRCA LITERAM CAP. XIII.

3	Et respondens	παρὰ πάντας	ἔι δὲ μήγε
	* ὁ ἰησοῦς	prae omnibus	sin minus,
	IESVS,	9 Dicebat autem — &	alioqui
5	penitentiam habueritis,	9 similitudinē. — Arborē	15 in synagoga
	μετανοήτε	6 fici	ἐν μιᾷ τῆς συναγωγῶν
	respueritis	συκῆν	in una synagogarum
	& infra,	Ficum	16 mulier * ἤρατ
6	sicut	12 ficulnea	17 inclinata,
	ἥ	τῆς συκῆς	συγκύπτουσα
	Aut	ficu	deflexa
6	supra quos	12 Succide — ergo	cōtracta
	ἐφ' οὓς	13 occupat:	17 fursum respicere,
	super quos	καταργεῖ	ἀνακύψαι
6	Siloē	13 onerat	reflecti,
	τῆς σιλωάμ	dixit	erigere caput
7	quia — &	λέγα	22 Respondens autem
7	ipsi	praesens.	ἀπεκρίθη οὕτως
	οὗτοι	14 stercora.	Respondens igitur
	hi	κόπρια	24 adaquare:
7	praeter omnes	15 sin autem	aquatum

26	populus ὁ ὄχλος turba	ἰαγωνίζεσθε Certate	49	lapidas quæ occidit lapidas	
27	ergo, ὅ autem	35	Cum autem intrauerit ἀφ' οὗ ἄρ' ἐγερθῆ Ex q̄ utiq; surrexerit	49	mittuntur τοὺς ἀπεσάλμηνους
28	simile æstímabo ὁμοιώσω simile faciam & infra	37	domine * κύριε domine		præteritum
30	requieuerunt κατασκωνήσαντες nidificauerunt, nidulatae sunt	39	dícet. * λέγω Dico	49	ad te πρός αὐτήν ad se
30	eius. — Et	43	erant ἔσονται futurum. & infra	50	auis ὄρνις gallina
32	totum tota. s. farina	46	consummor τελοῦμαι consummo absoluo medium	50	noluisti? οὐκ ἠθέλησατε plurale
33	si an	47	non capit οὐκ ἐνδέχεται non contingit, fieri non potest	50	relinquetur ἀφίεται præfens.
34	Contendite	48	quæ occidis	52	uénit ὁ ἐρχόμενος præfens

COMMENTARIUS IN CAPVT TERTIVM DECIMVM

121

Vbdit Lucas de ijs qui nunciabant domino crudelitatem Pilati, dicens.

¶ Aderant autem quidam ipso in tempore, nunciantes illi de Galilæis: quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum. Et respondens, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico uobis, sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico uobis: sed si non poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. ¶ Pilatus missus est à Tiberio Casare, ut procuraret ludæam, & aliquot Galilæos, qui sacrificandi causa Hierosolymam aduentarant, interfecit: quibus tamen de causis non satis compertum est: & iussit eorum sanguinem sanguini uictimarum, quas immolabant, admisceri. Hoc crudele facinus nonnulli narrabant domino. Quibus ipse respōdit: Putatis quod hi Galilæi, præ oibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Nequaquā, dico uobis: sed nisi resipiscatis, oēs similiter peribitis. Quid est, similiter peribitis: nūquid sic interficiēdi estis, & sanguis uester sacrificio uestro miscēdus? Minime, sed perinde ut illi, male peribitis. nā quacūq; morte peccatores moriantur, male pereunt, sicut scriptum est: Mors peccatorum pessima. & rursus:

Psal. 11.

Psal. 119.

Virum iniustum mala capiēt in interitu. Consimiliter & de illis decem & octo, super quos turris cecidit in Siloë, & occidit eos, dixit, quod factum etiam si non ex alijs, satis tamen ex euangelio notū est. Et magna certē ruina opprimit illos, qui ad inferos præcipitantur, & sine comparatione maior, quàm quæ in Siloë ubi fluentum illud erat, la-

Ioannis. 9

Neem. 3.

uacrū scilicet ad quod ut oculos luto illitos lauaret, misit ex Ioanne dominus cæcum à natiuitate: qui locus ex Neemiæ tertio erat in Hierusalem, sic de instauracione urbis

urbis Hierosolymitanae, dicentis: Et portam fontis aedificauit Sellum filius Colozai, princeps pagi Maspha: ipse aedificauit eam & texit, & statuit ualuas eius & seras, & uectes, & muros portae Siloë in ortum regis. Et id etiam satis innuit dominus, cum ait: Putatis quia & ipsi debitores fuerint, praeter omnes homines habitantes in Hierusalem: maior inquam, quam quae in Siloë ex casu turris obtriuuit decem & octo habitatores illius loci. Sed quomodo declinare poterunt peccatores malam illam perditionem: Si resipiscant, & carnali mundanae uita derelicta, ad uitam spiritus transeant, & ut seruiant mundo & diabolo, sic seruiant spiritui & deo: quod est poenitere, hoc est *μετανοειν*, hoc est resipiscere, & post male commissam offensam dei agnoscere, ne unquam postea admittatur. At si non resipiscant, eos diuina censura uario delet modo. Quod si non repente, ex dei prolongante miseratione, & miserante longanimitate expectantur ad poenitentiae fructum. De quo subdit dominus parabolam, dicente Luca. ¶ **Di** 122
 » cebat autem & hanc similitudinem. Arborem ficu habebat quidam plantatam in uis
 » nea sua, & uenit quaerens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem ui
 » neae: Ecce anni tres sunt, ex quo uenio quaerens fructum in ficulnea hac, & non in
 » uenio. Succide ergo illam. Vt quid etiam terram occupat? At ille respondens, dixit il
 » li: Domine, dimitte illam & hoc anno, usquedum fodiam circa illam, & mittam ster
 » cora. Et si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam. ¶ **Qui** ha
 » bebat ficum, **CHRISTVS**, idem que deus. Ficus, peccator. Uinea, plebs sancta. Cul
 » tor uineae, praesides boni, siue angeli, siue homines, qui pro uiribus bonos excolunt,
 » & malos adiuuant. Tres anni, tres peccatorum exactae uitae sine fructu atates. Quod
 » petitur succidi, hoc exigit rigor iustitiae. Annus qui expetitur, ultima pars uitae est.
 » Quod cultor uineae id petit, indicat & angelos & bonos praefectos etiam rogare pro
 » nobis, & diuinae iustitiae rigore temperare, quae uel suapte bonitate flecti uult ad mi
 » sericordiam, quandiu resipiscentiae peccatoris expectatio aliqua haberi potest. Fode
 » re circa ficum, est peccatorem ad profundam sui cognitionem reuocare. Mittere ster
 » cora, est illi peccata eius manifestare, ut illis purgatis, & coelesti superueniente hym
 » bre, sumptis spiritualibus alimentis, possit fructum facere. Quem si facit, etiam illo ul
 » timo uitae suae diuina miseratione indulto anno, non succiditur: sed e terra mise
 » riae in terram uiuentium transplantatur. Si uero nullum affert fructum, succiditur.
 » succiduntur enim mali, & in ignem mittuntur, boni autem non succiduntur, sed
 » transplantantur, & semper uegetant, semper uiuunt, semper que fructum afferunt.
 » Hic est parabola de ficu, indultore deo, intellectus. Et cum dicitur: Et si quidem fe
 » cerit fructum, subauditur, non succides eam: si autem non fecerit, scilicet fructum,
 » in futurum succides eam. Subiungit Lucas de muliere, quam dominus sabbato
 » curauit, dicens. ¶ **E**rat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier 123
 » er quae habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec
 » omnino poterat sursum respicere. Quam cum uideret **IESVS**, uocauit eam ad se,
 » & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua, & imposuit illi manus, & conse
 » stim erecta est, & glorificabat deum. Respondens autem archisynagogus, indi
 » gnans, quia sabbato curasset **IESVS**, dicebat turbae: Sex dies sunt, in quibus o
 » portet operari. In his ergo uenite & curamini, & non in die sabbati. Respon
 » dens autem ad illum dominus, dixit: Hypocritae, unusquisque uestrum sabba
 » to non soluit bouem suum, aut asinum a praesepio, & ducit ad aquare: Hanc autem
 » filiam Abraham, quam alligauit satanas, ecce decem & octo annis. non oportuit solui a
 » uinculo isto die sabbati? Et cum haec diceret, erubescabant omnes aduersarij eius, &
 » omnis populus gaudebat in uniuersis, quae gloriose fiebant ab eo. ¶ **M**ulier, figura
 » erat synagogae, quam dominus in ea praedicans sabbatis, etiam sabbatis curare uole
 » bat. Tenebatur spiritu infirmitatis annis decem & octo: quia iam uniuersa Iudaeoru

synagoga, spiritu maligno à plurimis annis erat occupata. Et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere: quia synagoga ad terrena incuruata erat, & ad eò rebus adhæserat terrenis, ut ne minimū quidē posset ad diuina resilire. Dominus mulierem uidit, accersiuit ad se, imposuit illi manus, & cōfestim sanata est, & crecta glorificabat deum. Sic dominus uidit synagogā, uocauit ad se, & dixit illi per prophetam: Loqui mini ad cor Hierusalem, & aduocate eam: quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius. Sed uocata, uenire noluit, ut dominus eam imposita manu, quæ est spiritui sancti gratia, à maligno spiritu, quo incuruata iacebat, sanaret & erigeret ad superna, & ipsa glorificaret deum. Quinimmo uocanti, & ipsam curare in sabbato uolēti, impropria irrogauit, quod figurat archisynagogus, & indignatio eius, & uerba quæ subiecit ad turbas: Sex dies (inquit) sunt in quibus oportet operari: in his ergo uenite, & curamini, & non in die sabbati. Quæ uerba monstrant synagogam obseruare scripturam ad literam, non ad spiritum: & hinc quoq; eos adiecta inuidia, & hypocrisis deceptos fuisse: quam quidem carnalem intelligentiam, ut non ueram, sed ab eis fictam, dominus confutauit. Nam bouem & asinum à præsepio, sabbato soluebant, & deducebant aquatum: nec tamen ita solui sabbatum reputabāt. Quantominus igitur, qui mulierem alligatam, non uno die, sed tanto tempore, decem uidelicet & octo annis, soluit à uinculo satanæ, sabbatum non soluit: Cui cum respondere non possent, arguente ipsos ex re in dies facta, conscientia, erubescabant & confundebantur. Sic neq; nunc synagoga literam occidentē sequens, respōdere potest: sed erubescit ubiq; & confunditur: mens tamen obdurata permanet. Frons mulieris meretricis facta est illi, occaluit plaga eius. At contrā angeli & sancti omnes gaudēt super uniuersis, quæ gloriose à domino & facta sunt, & in dies fiunt, fientq; usque ad consummationem seculi. Huic facto Lucas aliquot parabolas domini succincte adnectit, dicens.

Es. 40.

Hier. 3

124

¶ Dicebat ergo: Cui simile est regnū dei, & cui simile æstimabo illud: Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & uolucres cœli requieuerunt in ramis eius. Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum dei: Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totū. ¶ Parabola de grano sinapis posita est apud Matthæum capite tertiodécimo, numero 132. necnon parabola de fermento apud eundem, capite eodem, numero 133. Deinde subdit Lucas de eo, qui de saluādorū numero

125

interrogauit dominum, dicens. ¶ Et ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui saluātur: Ipse autē dixit ad illos: Cōtendite intrare per angustā portā, quia multi (dico uobis) quærēt intrare, & nō poterūt. Cū autē intrauerit paterfamilias, & clauferit ostiū, & incipietis foris stare, & pulsare ad ostiū, dicētes, domine, aperi nobis: & respōdens dicet uobis, nescio uos unde sitis: tūc incipietis dicere: Māducauimus corā te & bibimus, & ī plateis nostris docuisti. Et dicet uobis: Nescio uos unde sitis. Discedite à me oēs operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentiū, cū uideritis Abraam & Isaac & Iacob, & oēs prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente, & aquilone & austro, & accumbent in regno dei. Et ecce sunt nouissimi, qui erāt primi: & sunt primi, qui erant nouissimi. ¶ Ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens in Hierusalem: hoc exemplo nos docens, quod sic faciendo ad cœlestem tendimus Hierusalem. Et cuiusdam interroganti, an pauci saluabuntur, respondit, cōtendendum esse intrare per angustam portam, quæ est uia spiritus, uia CHRISTI: per quam nisi quis ingrediatur, à numero saluandorum excludetur. Hæc porta, aperta est usque ad diem iudicij. Paterfamilias, CHRISTVS: Intrabit & claudet ostium, post iudicium. Qui quærēt intrare post CHRISTVM, & non poterunt: reprobī omnes, & hī multi. Quod hī foris stantes, & exclusi dicent: Domine aperi nobis: id desiderium uitæ beatorum

torum designat. At hæc uox, Nescio uos unde sitis: perpetuam priuationem eius monstrat. Per eos qui dicturi sunt, Manducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti: designantur Iudæi à numero beatorum exclusi. & id, Nescio uos unde sitis: indicat quod in libro uitæ scripti non sunt, sed ab eo perpetuò deleti. & id, Discedite à me: condemnationem, & hoc in locum pœnarum æternarum, ubi illi torquebuntur non solum supplicij illis, sed & sensu priuationis sui finis. At qui sicut adeptio finis est perpetua quies, & summa quæ esse possit: ita sensus priuationis, & perpetuæ quidem priuationis illius, est summa quæ esse possit inquietudo, & intumescens semper eos torquens supplicium. Huc etiam accedit, quod beatorum felicitas eos torquet, ut Iudæos felicitas Abrahamæ, Isaac & Iacob, & prophetarum, ex quibus ipsi secundum carnem descenderunt, à qua felicitate se uident perpetuò exclusos: cum tamen illius gloriæ potuerint esse consortes, & multo quidem facilius, quàm innumeræ gentes (quæ ab oriente, occidente, septentrione & austro uenientes, cum ipsis sunt in regno uitæ) nisi infania uitæ à uis illorum eos detorsisset. Et hic luctus, hæc desperatio, hic stridor dentium, quem sustinebunt, finem non habet. Porro cum dominus dixit, Discedite à me omnes operarij iniquitatis: causam aperuit perditionis eorum. Omnis enim infidelis, operarius est iniquitatis. Et cum postremo adiecit, Ecce sunt nouissimi qui erant primi, & quæ sequuntur: indicauit quod gentes, quæ tunc erant exclusæ à regno dei, & ideo nouissimi, futuræ essent de regno dei Iudæis exclusis, & ideo primi: quod Iudæi qui tunc erant primi, quia populus dei, excludendi erant à regno dei gentibus admissis, & ideo nouissimi. Quod & nunc est, & ita erit in diem usque iudicij: nisi si qui regem suum agnoscenles, ad regnum CHRISTI conuolent, & suscipiantur ad gloriam dei: quod ipse qui solus omnia potest, & uelit & faciat de omnibus in toto orbe terrarum ubiuis gentium de gentibus. Hoc ergo, Sunt nouissimi qui erunt primi: de gentibus dictum est, & hoc, Et sunt primi qui erunt nouissimi, de Iudæis. Subiungit Lucas de pharisæis, qui accesserunt ad dominum, & dixerunt ei ut desereret Galilæam, dicens. ¶ In ipsa die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite, & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Veruntamen oportet me hodie, & cras & sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Hierusalem. ¶ Pharisæi qui accesserunt ad dominum; nequaquam amore accesserunt: sed eo quod grauis illis esset, utpotè qui eos aperte argueret, deuinceret, confutaret. Volebant que illi timorem prætextu Herodis incutere, qui eo in tempore erat in Galilæa: uerum ostendit se nihil Herodem formidare, cum dixit illis: Ite, & dicite uulpi isti. Vbi, ut apertius declararet se metum, quem illi ex Herode incutere uolebant, nihilipendere, Herodem uulpem appellat: mores & astutiam eius notans. Sed & suam potentiam supra Herodis potentiam esse, ut reuera erat, insinuauit, cum ait: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummo, siue τελειοῦμαι, id est perficio, absoluo: hic enim τελειοῦμαι, licet uoce passiuum sit, actiue tamen sumendum uidetur: quo modo certe sumi potest cum sit medium. Nam CHRISTVS potentior erat dæmonibus, imò & angelis omnibus, Herodes uero non, sed contra. Sanitates operabatur CHRISTVS & uirtutes: Herodes uero cædes & neces. Et quos ille mutilabat, quos occidebat, dominus sanare, et suscitare pro arbitrio poterat. Nequaquæ ergo ipse Herodè, sed Herodes eum timere debebat. Verum quia trāsibat de Galilæa in Samariã, Hierosolymam proficiscendo, tertia die absoluebat quæ facturus erat in Galilæa. Et hoc est etiam quod adiungit, Veruntamen oportet me hodie & cras, & sequenti die, id est hoc triduo ambulare per Galilæam. Quod si uellet Herodes me occidere, id oracula non permittunt: quia non est possibile (id enim designat ὁ κεν ἐνδέχεται) prophetam

- perire extra Hierusalem: quod de seipso dicit, qui is propheta erat, de quo Moses
Deut. 18. ait: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dominus deus
 tuus. Et qui erat agnus dei, qui tollebat peccata mundi, & uerum phas: phas autem
 solum in Hierusalem immolabatur: de quo & per spiritum sanctum dictum erat: *Ti-*
Psal. 115. bi sacrificabo hostiam laudis, & nomen domini inuocabo. Vota mea domino red-
 dam in conspectu omnis populi eius, in atrijs domus domini, in medio tui Hierusa-
 127 lem. Continuo subdit Lucas querelam domini aduersus Hierusalē, dicens. ¶ *Hie-*
 rusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te: quo-
 ties uolui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennis, & no-
 uisti: Ecce relinquetur uobis domus uestra, deserta. Dico autem uobis, quia non uis-
 debitis me, donec ueniat cum dicetis, Benedictus qui uenit in nomine domini. ¶ *Cō-*
 similem querelam domini aduersus Hierusalem, ponit Matthæus capite uigesimo-
 tertio, numero ducentesimo uigesimo tertio: sed alio tempore, & alio loco factam;
 nam in Hierusalem, et paulo ante passionem, cum hæc in Galilæa, & ante illum suum
 insignem ingressum in Hierusalem facta sit. Et cum dicitur, Quemadmodum auis
 nidum suum sub pennis: per nidum auis, pullos gallinæ intelligimus. & cum id, *Dī-*
 co enim uobis, quod non uidebitis me donec ueniat (subaudi tempus) cum dicetis,
 Benedictus qui uenit in nomine domini: hic sermo ad habitatores Hierusalem, non
Zach. 9. ad eos qui circa ipsum erant, dirigitur: qui impletus est, cum iuxta Zachariæ oracu-
 lum, asinæ & pullo eius insidens, intrauit Hierusalem. Et nos quoque semper di-
 camus in cordibus nostris, Benedictus qui uenit in nomine domini: ut aliquando re-
 uelata facie uidere possimus in maiestate sua regem gloriæ, & magnificare patrem cœ-
 lestem in spiritu sancto, & ueritate. Cui & nunc & semper sit honor & gloria, & ma-
 iestas in omnia seculorum secula. Amen.

CAPVT QVARTVM DECIMVM.

- 128 T factum est cum introisset IESVS in domum cuiusdam
 principis pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi
 obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat
 ante illum. Et respondens IESVS, dixit ad legisperitos
 & pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacue- 5
 runt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondens ad
 illos dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo
 129 extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. ¶ Dicebat
 autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eli-
 gerent, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discubas in pri- 10
 mo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens is qui te & il-
 lum uocauit, dicat tibi, da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum
 locum tenere. Sed cum uocatus fueris, uade, recumbe in nouissimo loco: ut
 cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi, Amice, ascende superius. Tunc erit
 tibi gloria coram simul discumbentibus: quia omnis qui se exultat, humiliabi 15
 130 tur: & qui se humiliat, exaltabitur. ¶ Dicebat autem & ei qui se inuitauerat:
 Cum facis prandium aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neque fratres tu-
 os, neque cognatos, neque uicinos, neque diuites, ne forte te & ipsi reinuient,
 & fiat